

Leo Fabritius

In Memoriam

Espanjan sisällissodan viimeinen tasavaltalainen Suomessa, **Tauno Leo Fabritius** kuoli Nummi-Pusulassa 22.3.2005. Hän oli syntynyt Viipurissa 11.8.1912. Poika menetti äitinsä jo viisivuotiaana. Leo ei tullut toimeen äitipuolensa kanssa, ja täytettyään 17 vuotta hän lähti Helsinkiin ja oli siellä töissä kolme vuotta vakuutusyhtiö Pohjolassa. Veri veti kuitenkin merille, ja kokkikoulun jälkeen hän oli merivartiolaitoksen palveluksessa pari vuotta, kunnes siirtyi kauppalavoihin. Seikkaileva elämä alkoi.

Vuonna 1937 Leo oli Wihuri-yhtymän Viiri-laiivassa pääkokkina. Kanadassa Leo karkasi monen muun merimiehen tapaan laivasta. Töitä löytyi kaivoksesta, kun ”pääsykokeessa” suomalaiset tekivät 12 reikää ja panivat niin paljon dynamiittia, että koko mäki lensi ilmaan. Poliisit olivat kuitenkin merimieskarkureiden kintereillä laivan kapteenin pyynnöstä, ja miehen pakomatka jatkui. Torontossa Leo oli kokkina ravintolassa, kun hän luki lehdestä, että kenraali Franco oli noussut Espanjan laillista hallitusta vastaan. Leo päätti lähteä auttamaan tasavaltalaisia ja meni Sudburyssä Vapaus-lehden konttoriin, jossa sai passin nimellä Leo Riutta. Matkattuaan Montrealiin Leo liittyi muihin Espanjaan lähteviin vapaaehtoisin. Elo-syyskuussa 1937 vapaaehtoiset matkasivat Kanadasta laivalla Ranskaan ja sieltä Pyreneitten yli Espanjaan. Suomalaiset kuuluivat kansainväliseen prikaatiin. Fabritiuksen ensimmäinen Espanjassa tapaama suomalainen oli mainetta niittänyt Eero Hautojärvi.

Kolmen viikon konekiväärikurssin jälkeen Tarragonassa hänet vietiin rintamalle. Etulinjassa Teruelissa Fabritius koki ankarimmat taistelunsa. Pökertynyttä Fabritiusta luultiin kuolleeksi ja hänet jätettiin taistelutantereelle. Myöhemmin hän haavoittui vielä jalkaan. Fabritius oli jo auton lavalla matkalla Barcelonan puolustukseen, kun tuli tieto kaupungin kukistumisesta. Leo Fabritius on kertonut, että hän kantoi perääntymisvaiheessa viisi päivää espanjalaista pik-

1912 – 2005

kutyttöä, kunnes saattoi luovuttaa hänet espanjalaisten nuorten hoiviin. Sotaa tutkineen Jyrki Juuselan mukaan tasavaltalaisella puolella taisteli 225 amerikansuomalaista tai suomalaista, joista 67 kaatui. Francon joukoissa oli 14 suomalaista, joista kaatui 4. Kokeimuksistaan Leo Fabritius on kirjoittanut kirjan ”Tasavaltalaisena Espanjan sisällissodassa” vuonna 1986.

Tasavaltalaisten joukkojen kukistuksessa Fabritius käveli Pyreneitten yli Ranskaan helmikuussa 1939. Suomalainen kenraali Bruno Jalander löysi Fabritiuksen pakolaisleiriltä, ja hänet lähetettiin Antwerpenin kautta Suomeen, missä Fabritius joutui omien

sanojensa mukaan heti ”ohranan” kuulusteltavaksi. Suomessa kokille ja tarjoilijalle löytyi aina työtä, ja Viipurissa Fabritius pääsi tarjoilemaan mm. Mannerheimille ja kenraali Malmbergille. Pian hän kuitenkin meni töihin laivaan, joka kuljetti talvisodan aikana öljyä Turkuun.

Kesällä 1940 Leo Fabritius otti pestin Petsamosta Yhdysvaltoihin menevään laivaan ja karkasi laivasta New Yorkissa ja meni sen ajan suomalaiskeskukseen Harleemiin. Fabritius oli aina hyvin tarkka pukeutumisestaan, ja häntä harmitti se, että hänen kolme pukuun oli turmeltunut veden päästyä laivan komeroon. Pian hän pestautui amerikkalaiseen laivaan, joka meni Afrikkaan. Somaliassa oli täysi sota, kun Haile Selassie ja englantilaiset taistelivat italialaisia vastaan. Laiva palasi Itä-Intian kautta Yhdysvaltoihin. Sota-alueella olleessa laivassa oli hyvät palkat, ja ulosmaksussa Fabritius sai 1000 dollaria käteen. Osan rahoista hän antoi huonossa jamassa olleille suomalaisille merimiesystävillään.

Fabritius halusi nyt liittyä Yhdysvaltain armeijaan, mutta ei päässyt, kun oli ulkomaan kansalainen. Sitten hän lähti ajamaan autoa suomalaisen työväenjärjestön IWW:n sihteerin Karl Päiviön puhujamatkalle Yhdysvaltojen halki. Myöhemmin hän oli töissä Päiviön mustikkafarmilla lähellä Bostonia. San Fran-

ciscossa Fabritius otti pestin norjalaiseen laivaan, jota saksalainen sukellusvene sitten jahtasi Meksikon lahdella. Kun Englanti oli julistanut sodan Suomelle 6.12.1941 vietiin Fabritius laivasta vankileirille Jamaikan saarelle kolmen vuoden ajaksi. Siellä hän oppi tekemään purjelaivoja pulloon merimiesten tapaan.

Vuonna 1945 Fabritius oli taas Yhdysvalloissa ja työskenteli New Yorkissa painamassa ”Eteenpäin”-lehteä lähes vuoden. Mutta pian Fabritius seilasi jälleen ympäri maailmaa vuoteen 1952 asti, jolloin hän jäi maihin Baltimoressa. Matka jatkui lännelle, ja Kaliforniassa Fabritius oli työssä hotelleissa ja myös erällä rakentajalla. Tuolloin elettiin Korean sodan aikoja, ja vasemmistolaismieliset ulkomaalaiset olivat erityisessä tarkkailussa. Fabritiuksenkin paperit olivat ”jumissa”, varsinkin, kun hän oli ollut Espanjan sisällissodassa tasavaltalaisten puolella, joten v. 1954 Fabritius päätti pudistaa jaloistaan Amerikan pölyt ja muutti Australiaan.

Sydneystä hän matkasi Mount Isan kaivoskaupunkiin Pohjois-Queenslandiin, missä toimi uraanimetsijänä erämaassa. Lopulta Leo Fabritius asettui asumaan Sydneyhin ja meni naimisiin lapsena Australiaan tulleen Tyyne Tuomen kanssa. He pitivät sekatarakauppaa Sydneyssä 16 vuotta, vuoteen 1977 saakka. Sydneyssä asuessaan Fabritius keräsi merkittävän määrän suomalaisiin siirtolaisiin liittyviä esi-

neitä kotimuseoon, jonka keskeinen sisältö oli appivanhempien Antti ja Wilhelmiina Tuomen farmin esineistö, Antti Tuomen raudasta tehdyt laivamallit sekä Leon itsensä tekemät pullolaivat. Mimmi ja Antti Tuomi olivat olleet Pietarissa vallankumouksen aikaan v. 1917, ja palattuun Suomeen he olivat muuttaneet Australiaan 1920-luvulla.

Appivanhempiansa ja vaimonsa kuoltua Leo Fabritius tuli käymään Suomessa vuonna 1986 – ensimmäisen kerran sitten lähdettyään Petsamosta v. 1940. Matkan yhtenä tarkoituksena oli lahjoittaa hänen keräämänsä kotimuseon esineet Turussa toimivalle Siirtolaisuusinstituutille. Suomen-matkallaan hän tapasi tulevan toisen vaimonsa, puheterapeutti Marjukka Wäreän, ja heidät vihittiin Sydneyssä 10.4.1987. Myytyään Sydneyn talonsa Leo palasi Suomeen tammikuussa 1988, asuen vaimonsa kanssa useilla paikkakunnilla, viimeksi Saukkolassa.

Tauno Leo Fabritius oli seikkailija ja siirtolainen. Hän oli myös erinomainen tarinankertoja ”Outside-rin” luoman Pekka Lippos -hahmon tapaan. Leo Fabritius oli myös aina ystävällinen, avulias ja lämmin ihminen, jolle veljeys ja oikeudenmukaisuus olivat johtotähtenä jo nuoruudesta lähtien. Häntä jäivät kaipaamaan vaimo Marjukka sekä laaja sukulaisten ja ystävien joukko monilla mantereilla.

Leo Fabritius, the last republican veteran in Finland from the Spanish civil war passed away March 22 2005. As a young man he went to sea. In Canada he jumped ship. There he read in the paper that the army had revolted against the Republican government of Spain. In Sudbury he acquired a passport under the name of Leo Riutta and joined other volunteers in Montreal to be shipped to France.

After a short training in Tarragona, he was taken to the front. In Teruel he got wounded. Later, during the retreat, he carried a small Spanish girl for five days before finding someone who could take care of her. Then he crossed the Pyrenees on foot to France where a Finnish general found him at a refugee camp and sent him home to Finland. Later he wrote a book about his experiences "Tasavaltalaisena Espanjan sisällissodassa" (As a republican in the Spanish civil war). It was published in 1986.

In 1940 Fabritius sailed to New York. Soon he took to the sea again, and when England declared war on Finland, he was taken from his ship to a prison camp in Jamaica for three years. In 1954 he left the US and headed for Australia. He kept a store in Sydney for 16 years. In 1988 he moved back to Finland where he finally settled in Saukkola with his wife.

Leo Fabritius was a kind and helpful person. Brotherhood and justice were his leading stars during his whole life. Leo Fabritius leaves his wife and many relatives and friends around the world to mourn.

Olavi Koivukangas